

CRVENI BARJAK

GLASILO SOCIJALNO-DEMOKRATSKE STRANKE U DALMACIJI.

Bijeda se ne rađa iz zlobe kapitalista, već iz glavim socijalnim sistemom, privatnim vlasništvom; stoga mi ne propovijedamo mržnju prema osobama, ili klasi bogataša, već naprosto zagovarimo prijeku potrebu jedne socijalne reforme, koja bi za temelj ljudske zajednice postavila zadružno vlasništvo.

C. Prampolini.

Izlazi svakog 1. i 3. u utorka u mjesec

Pojedini broj 10 filira. - Pretplata iznaša na godinu K 3:20; na pol godine K 1:60. Za inozemstvo na cijelu godinu K 6:40; na pol godine K 3:20. Pretplata se plaća unaprijed. Pisma i novci šalju se na druga F. Pazinovića u Spljetu. - Vlasnik, nakladnik i odgovorni urednik Ivan Angelicchio. - Administracija i uredništvo: Savez medju radnicima, 208. - Pučka Tiskara - D.r V. Iljadica i drugovi.

Preporodimo se!

Drugovi se naši često tuže, da predugo rade i da im zato ne preostaje vremena za čitanje lijepih knjigâ i dobrih novina, i da je to jedan od uzroka, što se ne zanimaju za političke događaje i socijalna pitanja.

Istina je. Radnik previše radi. Osobito kod nas. On je danas mašina, aparat proizvodnje, i ništa više. Poslodavac mu diktira način života. On mu reguliše počinak, hranu, odmor, rad i sve ostalo. I to u načinu, da radniku dâva što manje počinaka i hrane, bilo tjelesne ili duševne. I to je uzrok, da je radnik danas poživinčen i degenerisan. Zato je nesvjestan i rob. Konstatirano je, da baš oni radnici, koji duže vremena rade, ma koliko bili izrabljeni i jadni, nemaju smisla za organizaciju i radničku borbu. Tako im je prekomjerni rad ubio svaki otporni duh i volju za pristojniji život. Ovi radnici — obično — nisu na visini, da shvate veliku ideju radničkog oslobodjenja.

Da vidimo stvar pobliže.

Mi ne niječemo, da radnik radi previše. Da radi i osam sati bilo bi dosta i predosta, ali danas mnogi još rade 11, 12 i 14 sati dnevno. Razumljivo je, da je vrlo teško, i, skoro, nemoguće, da radnik, poslije dugog i napornog rada, uzmogne imati još volje za čitanje i duševne užitke. Ali, uza sve to, držimo, da bi se naš radnik — kad bi htjeo — mogao da nešto prosvjetli, e da ne oстане navijek neznanica i indiferentan pred svačim.

Današnji srednji dnevni orar u Splitu — usljed štrajkova i radničkih borba, — jeste od 10 sati.

Uzmimo, da je danas u krijeposti orar od 10 sati, i ako neke struke rade i manje. Dakle ostaje još 14 sati raspoloživih za počinak, zabavu i ostalo.

Čovjek, (kaže nam znanost) koji spava 7 sati, dostatno spava. Preveć spavati nije zdravo.

Dakle, preostalo bi za šetnju, zabavu i čitanje jošte *sedam* sati. Ako se prošetamo dva sala (a to je dosta), ostaje nam za čitanje punih *pet* sati.

Pet sati!

U pet sati može se dosta toga pročitati i promozgati. Jasno je sada, da, kad se hoće, ima se vremena i za duševnu hranu, koja je čovjeku potrebna kao i tjelesna hrana: bez tjelesne hrane tijelo oslabi i okržljava, bez čitanja mozak okržljava i postaje nesposoban da misli: jedna hrana hrani čovjeku tijelo i čini ga jaka i otporna proti bolestima, druga — duševna — čini ga okretna, kulturna, razumna

i jaka u borbi za egzistenciju, u borbi za kruh. Čovjek, koji ne čita, danas ne vrijedi više od obične tegleće životinje. Nesposoban je za život. Slijep je.

Takovih slijepaca ima kod nas vrlo mnogo. Reći će nam se, da nisu ni oni krivi, jer da su ih gradjanske stranke do sada samo politički izrabljivale i poživinčivale. Ali mi odgovaramo, da je radništvo i drugamo bilo zapušteno i, ako hoćete, poživinčivano, ali, jer je htjelo, znalo je, da se otrese svih sredovječnih načina života. Kad se hoće, kad se čvrsto i tvrdo hoće — uspeva se. Ima i između nas par iznimaka, gdje radnik živi evropski, naime kulturno: takovih primjera ima medju nama na tucete, a vani, u kulturnom svijetu, obična je to pojava. Radnik, svojom gvozdenom voljom i žarkom vjerom u budućnost svoje klase, znao je doći do lijepe naobrazbe. Dosta je spomenuti, da je čitav njemački socijaldemokratski radnički pokret vodjen od preporodjenih radnika. Bebel je bio radnik. Adelaide Popp, vrlo agitatorica i organizatorica, prosta je radnica. Scheidemann, bivši potpresjednik njem. parlamenta, tipograf je po zanatu. I tako dalje. U kratko: radnici su urednici novina, radnici su većina zastupnika, radnici su upravitelji kooperativa i drugih proletarskih institucija.

Naša je stranka u Splitu stara koliko ona u Njemačkoj. Ali, koje li razlike!

Znamo dokle su radnici tamo dotjerali, a mi, u 15 godina opstanka, nemamo nego vrlo malo sposobnih sila u stranci. Uzrok je nečitanje, rastrešenost i bezbriga naših radnika za sve što je lijepo i za sve, što pruža duševnu nasladu.

Kulturni radnik, dočim, ne propušta ni pet časaka, a da ne pročita nešto: on čita svuda: čita u tramvaju, u kavani, na kupalištu, čita idući ulicama, čita odmarajući se po perivojima, čita čekajući vlak, čita kod brijača, čita na objedu između jednog i drugog zalogaja. Kulturnog radnika ćete uvijek naći novinom u ruci. Kad god može čita. I zato pobjedjiva.

Ovo napisasmo, da našim drugovima stavimo na srce odgoj i prosvjetu. Jer bez odgoja i prosvjete nema svijesti, a bez svijesti nema socijalista.

Dakle, drugovi, čitajte i čitajte. Treba čitati svakim danom, kad god se može. I evo nas emancipovanih od svih gluposti i svih tmina. Čitajte. Čitanje je zabava, utjeha, dok je nemarkar uvijek dosada, a skitanje i opijanje propast.

Ubijmo, drugovi, neznanje: eto naše zadaće! Oslobodimo se neznanja, i oslobodili smo se ropstva!

Neznanje je otac indiferentizma.

Ljubav domovine.

Kao što kapitaliste znaju monopolizirati pivo ili petrolej, tako ti „patriote“ i bogati gavani kod svakog naroda monopolizovahu i ljubav domovine. Ko ne viče, i ko se ne zanaša za interese ovog ili onog „domaćeg“ velepoduzeća, i ko se protiv „domaćeg“ industrije buni, taj je bezdomovinc, taj je izdajica svog naroda, svoje domovine.

Oni govore i viču o ljubavi domovine, a mi tu domovinu faktično ljubimo, jer za nas domovinu sačinjavaju ljudi a za njih je domovina privatni im posjed.

Oni svoju domovinu brane topovima i puškama, brane ju šiljuć „svoj“ narod na klaonicu, šiljuć ga, da ubija i da bude ubijen, mi pak svoju domovinu branimo mirom i ljubavlju medju narodima, mi ju branimo bratstvom!

Ne služi našoj domovini oružje na svoju obranu, njoj ne služi . . . smrti!

Naša će domovina biti sretna, kada ljudi u njoj, kada narod u njoj bude sretan: i to onaj dio naroda — najveći — koji danas nije sretan, koji danas gladije.

Takova, eto, ljubav domovinska nas stvara internacijonalcima, stvara nas socijalistima.

Sa ovim evo nazorima mi smo oni „bezdomovinci“ — kako nas rado nazivaju . . .

„Bezdomovinci“, da, jer ne ćemo oružjem da branimo divljački zemlju, koja je privatni posjed tih „domovinaca“.

Bezdomovinci smo, jer ne ćemo da ubijamo druge, da bi branili *tugju* domovinu! Bezdomovinci jer ne ćemo da znamo za granice, što ih *oni* postavise; jer se borimo za koru kruha, i za slobodu svoju u toj faktično njihovoj domovini; bezdomovinci smo, jer smo . . . gladni!

Gledao sam jednom odlazak iseljenika za Ameriku. Stotine i stotine njih gladnih, sa nevinom svojom dječicom u naručaju, ostavljaju svoje ognjište, svoje mile . . . ostavljaju ih . . . da daleko tamo, preko oceana nadju zarade, nadju kruha! Ostavljaju domovinu, jer su u njoj gladni, jer ih bijeda iz nje tjera. Ostavljaju je i ne misleć zašto, ne misleć na uzroke svoje bijede; ostavljaju ju i idu za novom domovinom . . . koju će naći ondje, gdje . . . budu siti!

A ovamo se za punim stolovima nazdravlja toj istoj domovini, i ispija se šampanjac njoj u slavu i za ljubav!

Gorke li ironije!

Prava propaganda.

Treba izobraziti se, e da druge izobraziti; oboružati se znanjem, idejama, argumen-
tima, e da se naša individualna vrijednost
poveća, e da se osposobimo, da dostojno i
uspješno propovjedamo i tumačimo drugim
radnicima naš nauk, našu vjeru.

Moraju se dijeliti knjige, brošure i novine
megju one, koji manje znadu, i koji ih
najviše trebaju; treba širiti naša plemenita
načela megju one, koji ih ne poznaju, ili
ih poznaju slabo.

Mora se tražiti indiferentne i protivnike,
te ih snošljivo, uljudno i bez goropadnosti
uvjeravati o dobroti, plemenitosti i istini-
tosti naše ideje, i o blagodati našeg rada.

— „Ali ima previše nezalica“ — ovaj
povik klonuća i zgražanja čuješ češće od
radnika socijaliste, koji, vidivši u kakvom se
neznajući nalazi naša klasa, izgubi srčanost
i snagu.

Ali vi, koji tako govorite, i vi ste nekoć
bili nezalica, pa ste ipak otvorili oči!

I vi ćete biti našli prijatelja, učitelja koji
vam je dao koju novinu, knjigu, koja vas
je povela do istina naše vjere.

Pa dobro! učinite i vi barem toliko
napram vašoj nesvjesnoj braći. Neka svak
učini svoju dužnost, i kula našeg najvećeg
neprijatelja — indiferentizam, sin neznanja
— biće jurišem osvojena; kamen po kamen
i te kule rušiti će se pred radničkom
snažnom akcijom.

Vijesti iz pokrajine.

Dubrovnik.

Štrajk papučara.

U prošli ponedjeljak stupili su u štrajk pa-
pučarski radnici. Uzrok je slaba plaća. Štrajkuju
na svoju ruku, bez organizacije. Dva poslo-
davca su već prihvatili njihove zahtjeve, dočim
druga dvojica oklijevaju. Ovom zgodom pre-
poručamo koliko papučarskim toliko i ostalim
radnicima, da je bez organizacije apsolutno
nemoguće poboljšati svoje kukavno stanje.
Radniku je jedino u organizaciji spas. Zato
dubrovački radniče, stupi u svoju strukovnu
organizaciju, jer jedino pomoću snažne bor-
bene organizacije poboljšati ćeš svoje mizerno
i žalostno življenje. *Radnik.*

Veliki pravaš.

Tomo Held, jedan od pravaških kaponja u
Dubrovniku, pisar (tako on barem kaže) na
poglavarstvu, prigodom zadnje zapljene „Cr-
vene Hrvatske“ zaustavio je na putu razdavača
toga lista, zaplijenio sve i odnio ih sobom.
Čestitamo dubrovačkim pravašima na ovom
pristaši, koji tako lijepo vrši detektivsku službu.
Uvjereni smo, kad bi se pravaška stranka
oslobodila ovakovih pristaša, kao što su Held,
da bi vrlo malo ljudi brojila u svojim re-
dovima. *Crvenko T.*

Franjo Schick i don Ante Ljepopili.

„Prava Crvena Hrvatska“, popovski libel,
sinonim gluposti, odraz naših mizernih prilika,
pomanitala je: ljuti se na nas, što smo objek-
tivno i stvarno fotografirali „radničku“ zadrugu.
Razumljivo je: boje se istine i stvarnosti. Kad
im otkrijete nečisti posao, iskale na vas svu
zloću i bijes. Na neslane butade Frana Schicka
ne osvrćemo se, jer su previše prozirne i
plitke, a auktor im je i previše mažen. Ono

što je izvalio u svom zrealu koristit će valjda
samo telicima, koji si puštaju rastezati nos u
ime patriotizma. Vrlo rado i pripravno bi
stupili u polemiku s jednim ozbiljnim listom,
ali sa listom kao što je „Prava“ ne ćemo:
na uredništvu je don Ante Ljepopili i novo-
pečeni pravaš i „novinar“ Schick, nekadašnji
veliki Srbin, a sada, po duhu svetome i božjoj
milosti, veliki srbožder, pa se bojimo, da se
ne omrljamo. A onda šteta crnila i papira jer
je naš Frano previše prazan i šupalj. Naš
meštre Čičo voli stajat u pozi učitelja i dru-
gome solit pamet. Mi bi mogli meštre Čiči
dobro nasoliti glavu, kad bi mu osvjtili
prošlost, ali ne ćemo, jer ga je don Ante već
— prosvjetlio. *Radnik.*

Zadar.

Lijepi čini jednog nacionalističkog kampiona.

Brijački radnik Bono Kanžija već je od pet
mjeseci uposlen kod brijačke radnje g. Petra
Črvara, velikog hrvatskog patriote, jer... brije
sunarodnjake. Ovaj junački patriot znade,
da za vrijeme školskih praznika nema toliko
mušterija, pa baci na ulicu proletarca. Jedno-
stavno, i baš — po patriotsku.

Inače, ovaj individuum tlači i gnjavi radnike
do zla boga, pa stoga upozorujemo kolege
neka ne prime kod njega posla, jer ono, što
se drugima do sada događalo, događat će
se i njima. Jedini je spas borba i organi-
zacija. Ne spavajmo!

Lo sciopero dei muratori lavoratori.

Visto il terribile caro-vivere, noi muratori
di Zara ci siamo mossi e abbiamo ottenuto
vittoria sulla cocciutaggine dei datori di lavoro.

Qui si maltrattavano i lavoratori, qui l'o-
peraio, per colpa sua, è qualificato quale bes-
tia da somma. Qui l'operaio è più disgraziato
che altrove.

Questi sono stati i moventi e ci siamo final-
mente svegliati. In tempo di due — tre set-
timane — dai oggi, dai domani — riesciammo
a vincolare all'organizzazione tutti i muratori
della piazza, accettuati due di loro: due ub-
briaconi.

Eravamo 150 organizzati, circa.

Era giunta l'ora della battaglia proletaria.

Chiedemmo ai padroni il 30% d'aumento
sulle paghe d'allora, e ciò con motivazione
che i viveri subirono un rincaro del 80%.
Credevamo d'aver pieno diritto di chiedere
un tanto. Invece no. I padroni — sempre e
dovunque uguali — s'inviperirono e strilla-
rono contro di noi. Ma, però, ci accordavano
il 10% d'aumento. S'intende che noi non
accettammo, giacchè era troppo poco. Allora
chiedemmo — anzichè il 30% il 25%. Essi, i
padroni, rifiutarono. Che cosa ci restava,
ancora, di fare? Lo sciopero. Lo proclamam-
mo. Lo proclamammo generale. I signori pa-
droni, tutto gran patrioti, speravano cose
utopistiche: vale a dire: speravano che i la-
voratori avrabbano tradito! Ma fecero il conto
senza l'oste! I lavoratori, che si diedero reci-
procamente la parola d'onore, resisteremo
compatti e concordi nella lotta, ad onta che
non avevano diritto al sussidio, ciò che faceva
tanto sperare i signori. Dopo 15 di lotta i
padroni ci affirirono il 15% d'aumento: noi
accettammo. I signori s'accertarono che, senza
i sudori dei poveri lavoratori, va maluccio per
loro, e diventarono un pò più buoni...

Ed ora a Voi, compagni, che ci avete ap-
poggiato. Ringraziamo agli operai di Zara che
raccolsero 127 Corone per noi.

Poi ringraziamo i compagni di Spalato, che
ci mandarono 20 Corone.

Oggi vi ringraziamo; domani vi cotraccam-
bieremo!

Frattanto, compagni, lavoriamo per la nostra
emancipazione, e svegliamoci!

E voi, muratori di Zara, tenete duro le
nostre conquiste: ciò farete se terrete duro
all'organizzazione.

La direzione dei muratori.

Socijalistički rad.

— Šta si ti?

— Ja sam Narod.

— Šta tražiš?

— Sve.

— Šta ti daju?

— Ništa.

— Kako ćeš da ostvariš socijalizam?

— Revolucijom.

— Zar ga ne možeš ostvariti mirnim raz-
vićem (evolucijom)?

— Revolucija je posljedica evolucije.

— Kad ćeš da digneš revoluciju?

— Kada preovladaju socijalističke težnje,
kad budemo poznali svoju silu, i to ne samo
ja, no većina.

— Da li su potrebna velika usiljavanja, pa
da socijalizam preoblada?

— Da; potrebna su velika usiljavanja. Stra-
šan je savez koji treba da razbije. Socijalizam
ima da se bori: s hiljadama debelih gotovana,
barona i bogataša koji žive od interesa i zlo-
upotreba; sa bezbrojnim starim političkim
osobljem; sa vladinim i državnim licima; sa
ruljom nesrećnika koji služe društvenoj nesreći
kao pokorne sluge buržoaskog uređenja; sa
bezbrojnim ugojenim penzionerima; sa dana-
šnjom crkvom; sa nekoliko milijona popova i
biskupa, prirodnih branilaca svojine i noveca
sa svima tim pijavicama, što sišu narodnu
krv.

— To je onda strašan savez protiv koga se
socijalizam misli boriti.

— Još je strašniji savez radnička sila! Vlada-
juća buržoazija se osjeća trulom, nesposobnom i
slabom, pa oružava vojsku u svoju odbranu. Pa
dobro. Mi ćemo raditi da oružamo protiv nje
proletarijat cijeloga svijeta. Nas je više; mi i
naši ideali pobjeđićemo.

— Šta si ti!

— Ja sam Narod.

— Šta tražiš?

— Sve.

— Šta ti daju?

— Ništa.

Spljetski vijesnik.

Mostarski drugovi nam pišu, da kane na 25
tek. biti u Spljetu, te, osim manifestacijâ, da
kane prirediti i zabavu, budući da bi oni došli s
tamburašima (dobro izvježbanim), te izvrsnim
glumcima. Osim drugova iz Mostara moguće
da dodju i oni iz ostalih mjesta Hercegovine
i Bosne.

Nama je vrlo drago, što nam se drugovi
javiše, te već sada, puni oduševljenja, čezne-
mo za časom, kad ćemo našoj braći iz ponosne
i junačke Herceg-Bosne moći da priznanjem
stisnemo ruke kao vrijednim borcima.

Čitamo u „Dalmati“, da je, osim Societâ
Operaia iz Zadra, prisustvovalo i društvo tr-
govačkih pomoćnika „manifestaciji dalm. tali-
janstva“ prigodom proslave 40. godišnjice
opstanka zadarskih bersaljera.

Mi nemamo ništa proti tome, jedino upozorujemo one glupane, da teško griješe kad jednu ekonomsko-klasnu organizacije prostituiraju jednoj stranci aristokracije i kapitala. Tako su nekoć i zadarski tipografi, kao kasta, sudjelivali patriotskim paradama, ali su se dosjetili šteti. Držimo, da nije daleko doba, kad će i zadarski trgovački pomoćnici opaziti, da njihov put nije pravi. Dosta je, da sutra zatraže od poslodavaca koju poboljšicu, pa će se uvjeriti, da, i ako poslodavci znadu, da se s njima grle prigodom paradâ, da zato ipak znadu, da im budu dušmani u dućanima gdje im robuju i tegle od jutra do mraka. Neka, stoga, — za njihovo dobro, i radi svojeg dostojanstva — njihove organizacije ne budu prirepine patriotskih stranaka, čija glasila pišu proti radnicima uopće, a sutra bi i proti istim trg. pomoćnicima — koji su takogjer radnici — kada bi zatražili svoje pravice. Zar nije tako?

Mizerija. Dne 19./VII. bi otpraćen do groba naš dobri drug Andrija Marić, mehaničar uposlen kod mjesnog željezničkog arsenala. Na žalost pri pratnji lijesa opazio se jedan nelijepi prizor, koji je pao u oko radničkoj javnosti. Zajedno s inžinierom, kapima i kancelistima bili su i tri hofrata, pardon, tri gospodina bravara, a ti su Mijač Ante, Lotar Glumčić i Kleme Lisičić, dok su željezničari, i stariji po godinama službe od one trojice, bili pomiješani s ostalim radnim građanstvom. Mi ovim izlazimo javnosti taštinu i mizernu ambiciju ovih triju gospode bravara, pitajući ih, dali i oni spadaju među članove kancelarije: pitamo ih, e da ih radnici kao takove i uvažuje: — ta njima je do toga. Mi radnici mislili smo, da su i oni radnici kao i mi, jednaki nama, a evo red je na svijesnim radnicima da im sude...

Na Bačvicama. Bili smo preporučili općini neka sagradi za siromašnije pučanstvo jedno pučko kupalište, ali, pošto to nije moguće imati za ovu godinu, a stvar od preše, to bi bilo dobro, kada bi općina — za sada — sagradila jedno zaklonište od par dasaka, pošto je žalosno vidjeti gdje se radničke žene svlače na otvorenu uz trista neprilika i neugodnosti sa strane nekih mladića iz „finijih“, „boljih“ kuća...

Lijepa pojava. Medju doprinositelje za našu knjižnicu ubrajamo i nekolicinu ženskih, pa nas to veseli, jer nam dokazuje, da i kod nas ima medju ženskinjima i naprednijih elemenata, te se već emancipovale barem toliko, da se ne plaše socijalizma i imena socijalističkog.

Mislili smo, da naše ženske mogu samo da budu dobre „figlie di Maria“, ili „Madri pie“, al to ne stoji, te smo dapače uvjereni, da bi uz malo mara i rada onih naprednijih mogla da uspije i jedna organizacija ženskih, kakove odavna postoje po drugim krajevima. Možda se skoro i to obistini!

Zahvala. Ovim putem zahvaljujem svima drugovima i prijateljima, koji su mi pomogli doći do cilja. V. Kožulj.

Zabava u „Villi Anni“. Zabava od nedjelje 28 pr. m. ispala je lijepo: onako kako smo i predviđjali. Zabava je bila lijepo organizovana, program je bio privlačiv i pun sadržine, drugova je bilo pohrlilo preko 300. Osim čudnovatog ribolova, plesa, panorame, pošte, prodaje knjigâ i dopisnica po 5 novč. itd. itd. morao se dignuti u zrak jedan ogromni papirnati balon (od 10 metara visine), ali, na nesreću, uhvati vatru. Inače je sve išlo u potpunom

redu, a drugovi se zabavljali do kasne dobe u najboljem veselju i skladno. Red, disciplina, trijeznost, sve kao u pravoj socijaldemokratskoj zabavi.

Uličarski napadaj. U nedjelju dana 28 pr. mj. drug Gabrić, vraćajući se svojom obitelji, sa poljske zabave priredjene od soc. dem. omladine, slučajno je nabasao na masu demonstiranata kod „Hrv. Doma“, i odatle nije mogao dalje. Jedna grupa intonira „Lijepu našu“, himnu nacijonalista, a ponipošto himnu čitavoga hrvatskog naroda. Drug Gabrić stajao je dosta podaleko od improviziranih pjevača, a udaljenije nije mogao stati radi mase. Imao je u naručaju nejaku dijete.

Najedanput naleti na nj neki Mikačić i zapovjednim tonom pozove ga, da skine kapu. Kad Gabrić nije to učinio, udari ga po glavi, pa — pobježe.

Cijelo je građanstvo — bez razlike — osudilo čin. Drago nam je, da se je stvar svršila mirnim putem jer je na taj način utišala se i ogorčenost mase.

Ali uza sve to moramo da opetujemo ono, što smo nedavno bili napisali, naime, da se na javnim trgovima i ulicama — kada se ne provocira — nikoga ne može siliti, da, kad se nekome prohtjedne, učini nešto, što se kosi s njegovim načelima: nikako, pa ni u ime uljudnosti i poštovanja. Jer bi se time otimala građanska prava i osobna sloboda. Jer bi onda trpio ugled manifestacije, koje bi prije bile brutalne pajacade i uličarstvo, nego manifestacije u evropskom duhu.

Žalosno je inače, dok naš narod tupi i čami pod jarmom apsolutizma i tiranstva, da se priredjuju tako česte parade i veselice, koje se pretvaraju — kao pred dvadeset godina — u derače i gungule.

Kad bi i naši drugovi to isto učinili — što nije moguće, jer smo mi stranka prosvjete — i onda bi rekli, da je stvar za osudu.

(Karakteristično je pak, da je drug Gabrić baš istog dana na skupštini stranke drugovima preporučio neka se drže daleko od svake prilike, kada bi, i bez svoje volje, mogli biti predmetom konflikata — i baš on je doživio, da je bio udaren).

„Sloboda“ piše, da su neki naši drugovi konopari (ex bersaglieri, tu je zla vjera!) provocirali gostove kafane Delić & Mujačić. Nama bi bilo žao, da je to istina, premda nas uvjeravaju, da to nije tako. Ali nas uvjeravaju, da je u nedjelju (28. pr.) fina masa još finijih ljudi silila gostove kafane Troccoli (većinom oficire i nijemce) da dižu i skidaju kape. Nije li to ružno, odurno, nekulturno? Zar to nijesu provokacije? A konopari su bijedni i siromašni radnici, kojima ovo društvo nije dalo ništa do bijede i napora, a demonstranti pred kanom Troccoli jesu — iškolovani ljudi!!

U ponedjeljak na večer nekolicina mladih drugova — i ako im je bio preporučen mir — demonstrirale ogorčeni radi zlostavljanja izvršenog na druga Gabrića. Pri tome je policija postupala upravo čobanski. Uapsili su bili jednog našeg druga, te smo na svoje oči vidjeli kako su ga drpali i stiskali ruke u kastanjole. Osim toga, što su mu razdrli košulju i žaku, nadredar iz Vranjice — Jelaska? — udario ga je, kad je bio doveden u kasarnu, šakom u obraz. I sami organi pol. vlasti zgražali su se nad tim i obećali prikazati prijavu.

Šovinistički poklik. Žalimo u velike, što su našu manifestaciju neki individui htjeli izrabiti u svoje svrhe, te stali vikati nacijonalističko-šovinistički: „Dolje hrvati!“

Socijalistički istup. Pod ovim naslovom „Dan“ od 1 kolovoza donosi ovo:

„Par tako zvanih spljetskih socijalista skupili ono nešto raspuštene spljetske omladine, pak im priredili ples i izveli ih po javnim trgovima i ulicama, da kriču. Uvijek im je na dnevnom redu Marseljeza i kad je pjevaju, zahtjevaju od mirnih i uljudnih prolaznika, da im se skida kapa. Ovakova njihova insultiranja moraju se osuditi sa čisto kulturnoga stanovništva, jer je ovakovo ponašanje pravo ogledalo prilika, koje vladaju u Spljetu. Rad ovakvih slučajeva morale bi vlasti staviti malo reda.“

Ni zere istine u ovom trafiletu, koji je ogledalo surovosti i pokvarenosti onih okolo „Dana“.

Prije svega nije istina, da je omladina bila izvedena na ulicu Osim toga nije istina, da su s naše strane na dnevnom redu demonstracije i marseljeza. Od Prvog Maja pa do 29 pr. mj. nije bilo socijalističke demonstracije. Niti je istina, da zahtjevamo od mirnih i uljudnih prolaznika, da nam skidaju kape. Himna revolucije toga ne treba.

Još nešto. „Dan“ kaže, da smo skupili raspuštenu radničku omladinu. Da, Jer hoćemo, da joj ulijemo malo odgoja i prosvjete, naime, da joj dademo ono, što joj nije dalo ovo današnje krasno polubarbarsko društveno uređenje, koje vi, popovi, tako vruće branite i podržavate.

Analfabetni tečaj otvara se ovih dana u Splitu inicijativom akademičara dobre volje. Ako imade izmedju nas nepismenih, bili mladi ili stari, neka se odmah prijave. Jer ko ne zna čitati i pisati, taj ne može ni da zna svoj položaj u ljudskom društvu, taj živi u vječitoj noći, izrabljiv od svakoga.

Agitacija šegrta. Koncem ovoga, ili početkom narednog mjeseca, inicijativom skupa socijaldemokratske omladine obdržaće se velika skupština u obranu šegrta: za minimalne plaće i za poštivanje naučnih ugovora. Drugovi, agitirajte, agitirajte!

Razgovor izmegju franceskih radnika.

— Drugovi iz radionice uvjeravaju me da su svi ljudi, poslije Revolucije od 1789 god. i Deklaracije prava čovječjih, slobodni. Jesi li ti slobodan?

— Ja? Razumije se da sam slobodan.
— Da vidimo. Ko ti daje pravo na rad?
— Gospodar (gazda, poslodavac).
— Ko odregjuje radni dan?
— Gospodar.
— Ko odregjuje tvoju nagradu, nadnicu.
— Gospodar.
— Ko ti daje ili uskraćuje u nedjelji jedan dan za odmor?
— Gospodar.

— I ti nemaš nikakvo pravo na proizvod tvoga rada, podnosiš od zore do večeri samovolju gospodarevu, ne možeš da radiš, redovno ne možeš da jedeš ni ti, ni žena ti i djeca ti bez dozvole gospodareve, i ti to nazivaš slobodom. Divna ti je to sloboda. Krasna su to prava čovječja! Da produžimo, Ko ima prava da se obogaćava, da goni radnika, ženu mu i djecu mu da rade?

— Gospodar.
— Ko ima slobodu da nameće radniku, ženi mu i djeci takav oblik rada koji mu nanosi najveću bjeđu i nevolju?
— Gospodar.

— Ko ima slobodu da istjera radnika kad ga je više sasvim isisao?

— Gospodar.

Ko ima slobodu da izbací na ulicu, te da mru od gladi, stare radnike koji su ga za mladosti i snage svoje obogatili?

— Gospodar.

Ko ima slobodu za vrijeme štrajka da kazni radnike gladovanjem, kad oni traže koliko toliko veću nadnicu i koliko toliko manje radno vrijeme.

— Gospodar.

Ko ima slobodu da se služi stražarima, žandarmima, vojskom i policijom da ugušuje štrajkaše koje je izbacio iz svoje radionice.

— Gospodar.

Druže moj, Sloboda i Práva data su gospodarima a ropstvo radnicima!

„Ipak“, odgovara nam se, »radnici su danas u mnogo boljem položaju nego u ranijim stoljećima«. Da li je ovo tačno ili nije to ostavljamo na stranu. Čak i kad bi to bilo tačno, ne bi ništa dokazivalo. Socijaldemokratski radnik ne traži poboljšanje već izravnanje. On neće više da radi za drugoga; on hoće da svaki podjednako uživa plodove rada i blagodati kulture. On ima dovoljno logike i smisla za pravednost, te neće za sebe tražiti nikakav vladajući položaj, ali se isto tako neće zadovoljiti ni potčinjenim položajem.

Ferije.

Moderne tarife, koje radnici uspiju pomoću svojih gvozdenih organizacija nametnuti poslodavcima, sadržavaju jedan važni zahtjev, koji karakteriše evoluciju modernog radništva.

Radi se o godišnjem dopustu.

Pred tridesetak godina radnik je i u kulturnom svijetu bio loš. Nije imao kulturnih potreba, a živio je o samom kruhu. Radio je puno više nego radi danas. Potrebu za čitanjem i duševnim nasladama nije čutio. Baš kao i naš radnik. Ali je koncem XIX. stoljeća Evropom projurio socijalistički vijor, koji je raskužio gnjilež, te preporodio radnika.

Danas radnik — za dobro svoje klase — traži manje rada. Jer tako može, da bude uposlen veći broj radnika, a to znači: umanjiti besposlicu. Ali on traži više slobodna vremena i radi samoga sebe: jer radnik tada može da se i nešto više kulturno podigne, da se odgoji i naobrazi.

I tako je radnik dopro i do godišnjeg dopusta.

Buržoe, u ljetno doba, ostave banke, uredne, dućane i hrle na more, ili u pitome ville na svježinu zelenila: ladaju se.

Zar da radnik, koji radi najviše, ostane uvijek u radionici, u fabrici, u rudniku, da se stopi od znoja i da crkne od umora. Zar nema i on pravo na prikupljenje svojih energija?

Radnik je imao uvijek to pravo, ali ga nije uživao, jer je bio nesposoban, da si ga izvojshti. Izvojshti ga tekar danas, ako ga nije već izvojshti.

Pri pokretima se i to traži i — postizava se. Radnik, zbilja, nema sredstva, da podje u villu, da se naužije svježine i tišine, ali, zato, može da se odmori i kod svoje kuće. Dočim, do danas radnik nije poznavao drugih vrsta praznika do štrajka. Istina, potpora sa strane organizacije nije iznašala toliko, koliko i plaća, koju je dobivao kada

je radio, ali zato bi se ojačao organizam i produžio život. Danas, pako, radnik ima svojih pravih ferija, svojih praznika. Poslodavac, silom prisiljen, natjeran snagom udružene proletarske sile, morade popustiti. Tako je u Evropi.

Jedino kod nas nisu još pripoznati praznici. Ali će se brzo početi i oni zahtjevati. Jedino će se radnik morati odreći nekih starodrevnih tradicija i običaja, po kojima svetkuje svu silu svetaca i gospa. Ti blagdani nanašaju samo štete radnicima, jer se sam odriče nadnice, e da uzmogne tih dana biti u crkvi i u krčmi. To će gdjedje ići teško, jer su domaćem radniku ušle u krv takove svetkovine. Pokušao se bilo ukinuti ih — bile su organizacije i... papa, koji to pokušase — ali se doživio neuspjeh.

Narod hoće, da svetkuje ne radi svetaca, već radi svetkovina.

Sada je glavno, da radnik nastoji, da se u onim danima što više otme uplivu krčme, a doći će dan — kada će biti moguće svršiti tradicijama, a mjesto njih imati će se praznici, po kojima će se dvije tri sedmice posvetiti odmoru i duševnom i intelektualnom pridignuću.

Nadajmo se, da to ne će biti daleko. Tipografski radnici već novom godinom traže ponovljenje tarife, budući, da stara tom godinom ističe. Osim 8 sati rada, oni će imati i pravo na praznike, koje već sada imaju. Nadajmo se, da će se s njima probuditi i sve ostale struke u Splitu. Nadajmo se! To će biti i za dobro poslodavaca, jer će radnik većom voljom vršiti svoju dužnost. To su uvidili ostali (kulturniji) poslodavci, pa će, nadajmo se, i naši. Nadajmo se!

Učvrstimo, međjutim, sveje organizacije.

Ima vrlo mnogo osoba, koje ništa nemaju, koje jadno i kukavno u tuži životare, a ipak se strašno boje, da im ostvarenje socijalizma odnese štogod.

„Apel na razbor“.

Šibenske vijesti.

List na kome radi Ante Škalabrin uzmiče od polemike s nama. Ma koliko u napred znali da polu-pismeni tipovi, sa nekoliko razreda gimnazije, nisu niskim do kraja znali izdržati jednu pravu polemiku, ipak smo držali da će, radi svojih pristaša barem, morati osvrnuti se na argumente koje smo mi iznijeli da bi svoje drugove bolničare obranili od njegovih napada. Napisase u svoje vrijeme da su bolničari tukli bili lugjaka Grimani, nadodavši da šta mora biti u samoj ludnici, kad ovako lemaju jadne ljude na sred puta. Ovo osumnjičenje, radi djela naime zbog koga bi bolničari morali biti odmah otpušteni iz službe, turenio je u list samo za to da bi naučkali upravitelja ludnice ili zemaljski odbor da ih još isti dan proćeraju. Ali u našem listu izašla je izjava općinskih redara, namještenih od pravaške općine, u službi dakle baš onih ljudi koji to napisase — i ti redari, u hator istine, nisu mogli a da ne izjave da su naši drugovi pravedni dotično da su sa lugjakom najnježnije postupali.

List dakle na kome radi Ante Škalabrin lagao je. Lagao je, da; ali mu to ipak nije smetalo da, prelazeći mukom preko po redarima utvrđene svoje laži, osumnjičiva i dalje. Pa kad se i ta nova osumnjičenja obore s

istinama sa naše strane, on onda i preko njih prelazi, tražeći uvijek nova, i tako redom naprijed.

Ovo je odista jedinstven primjer načina na koji ponekakvi ljudi shvaćaju novinarski poziv!

Pekarskoj organizaciji na znanje. Tajnik pekarske organizacije, drug V. Kermolj, doći će u Šibenik do koji dan. Razlog zašto nije došao onda kad je obećao da će doći on piše da je taj što se je puno dana zadržao u Zadru prilikom nedavnog štrajka pekarskih radnika.

Dok on dogje potrebno je da drugovi pekari redovito plaćaju svoje doprinose, da bi ih on zatekao potpuno spremne i uregijene za eventualni boj koji bi se imao nagovijestiti gospodi poslodavcima.

Dvije vrsti redara. Redovni redari to su oni obični naši redari koji paze na čistoću, red i na ostalo. Neredovni redari, ili bolje jedan načelnikov (Ban) a jedan tajnikov (Čaleta) oni ne vrše običnu službu, nego prvi čuva načelnikovu kuću a drugi vodi brigu o uručivanju ljubavnih pisama našega poete.

Kad su prostitutke u Engleskoj, upisane u burdelju na osnovi akta o prostituciji, u šali nazivale se *kraljičinim ženama* (jer su bile privilegisane zakonom koji je kraljica objavila) — i ova dva redara mogu onda, punim pravom, nazivati se jedan *načelnikovim* a drugi *tajnikovim* čovjekom. Samo što kraljičine žene radi *prodavanja* svoje ljubavi nisu bile subvencionisane općinskim novcem. Ali pošto je *prodavati*, s toga je tajnikov čovjek za taj svoj trud direktno plaćen od općine.

Zidarska organizacija nas moli da obnarodujemo da zidari ne putuju u Šibenik jer u njemu da nema posla ni za domaće radnike. Bilo bi ga, da gospoda od „Sufida“ u Crnici nisu pozvali 30 regnikola i uposlili ih na radnjama koje će trajati puno vremena. S gospodom od „Sufida“ prorazgovorićemo se u dođućem broju, kad nam stignu neke informacije od Centrale. Način razgovora može biti svakakav. A dašto da bi mogao biti i takav da bi Poglavarstvu žao moglo biti što nije na vrijeme posredovao. Voljeli bi da ovaj spor svrši mirno, a mirno može svršiti samo na ovaj način: da se domaćem radništvu dâ prvenstvo i u ovoj prigodi i u svakoj drugoj.

Izlet zadarskih drugova. U četvrtak 15/VIII priredjuje organizacija zadarskih zidara međunarodni zabavni izlet u Šibenik i Krku. Čist prihod namijenjen je društvenom fondu za bolesne i siročad.

Izletnici polaze u 5 sati u jutro iz Zadra, u 9.30 su na Krki, u 12 u Šibeniku, a u 7 na veče polaze.

Svojim drugovima zaželjećemo najljepše da provedu ono par sati u našem gradu i već sada im poručujemo da ćemo im svom gotovošću i najboljom voljom u svemu biti pri ruci.

Nesretni popovi. Doznajemo, da će se napokon graditi zgrada za mjesnu srednju školu. Vele, da je ustupljeno mjesto iza crkve u varošu na poljani, a naši popovi, kojima je uvijek samo na jeziku prosvjeta i napredak naroda — zašto ne bi ustupili mjesto, da se jedna tako važna zgrada podigne...?!

Znamo ih; — znamo, da im je džep i gadni lični interes cilj svega, pa s toga i ovom prilikom upiremo prstom na te lopove i unesrećitelje puka. Eto, nek sada pokažu, koliko im je do napretka, znanja i prosvjete. Reakcionerstvo i mrak njihovo je geslo.